

ELS CRÍTICS

narrativa
JOSEP GRAS

A 'La verda és porta' Joan Todó biografia la vida de l'escriptor Joaquim Soler i Ferret (1940-1993), amb la voluntat de recuperar de l'oblit una figura encara avui no prou coneguda i la singularitat de la seva obra. Transgredint algunes convencions de gènere literari, l'autor fa un retrat del personatge que va maldar per obtenir un reconeixement que sempre li fou esquiú.

«No sabreu mai qui sóc»

La verda és porta

JOAN TODÓ

Godall edicions
Centre Quim Soler, la literatura
i el vi (Priorat)
Barcelona, 2021
684 pàgines

La tria del títol —que remet a les paraules afirmades categòricament que Josep Pla va dir a Salvador Espriu en una ocasió, i també al lema d'un dels personatges de ficció de Soler i Ferret—, posa ja de manifest la voluntat de transgressió que recorre les nombroses pàgines del darrer llibre de Joan Todó (la Sènia, 1977). *La verda és porta* fa explícita, després de la lògica estranyesa inicial, la intencionalitat del seu autor de qüestionar el cànon estilístic planià, segons el qual l'escriptor ha de construir frases perfectament ordenades amb subjecte, predicat i adjectiu, precepte que no ha estat mai exempt d'abrandades polèmiques i que l'homenatjat d'aquesta obra de difícil adscripció tampoc no va subscriure.

Però el volum que duu el subtítol de *Vida i opinions de Joaquim Soler i Ferret* capgira no tan sols el postulat del literat empordanès, sinó també les marques d'identitat habituals d'uns gèneres literaris i les contravé, adequant-les així a la mena de retrat del personatge que Todó vol oferir i que constitueix l'eix

vertebrador d'aquest colossal exercici memorialístic.

Joaquim Soler i Ferret (1940-1993) és, en efecte, l'escriptor que Todó ha biografiat, convertint-lo des del primer moment en el protagonista d'una vida relativament curta però singular en molts aspectes i diferent de la d'altres companys de professió, alguns dels quals van compartir vivències i projectes amb l'autor d'obres tan inclassificables com *Laberint sense* (1978) o *Camil i Adelf* (1980): Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, Oriol Pi de Cabanyes, Àlvar Valls, Carles Reig..., però especialment Josep Albanell —a qui Todó li concedeix un paper rellevant en molts fragments—, un dels pocs que va saber interpretar el peculiar corpus narratiu de l'obra de Soler. "Les seves obres són generatives", diu Albanell citat per Todó, "es van formant i conformant a partir d'una situació (literària) inicial /.../, que després creix d'una manera imprevisible i cap a direccions insospitades".

Coherent amb el seu plantejament subversiu, Todó anomena precisa-

ment “Ficció” tota aquesta part, la més extensa del llibre, en què reconstrueix “la vida, obra i miracles” —per dir-ho a la manera d’aquest gran referent de la literatura del segle XVIII que fou Laurence Sterne i de la seva celebrada *Vida i opinions de Tristram Shandy* (1759-1767), amb la qual comparteix afinitats de l’excèntric i sempre sorprenent Soler i Ferret.

Todó ressegueix de manera exhaustiva la trajectòria de l’escriptor barceloní (constant presentació d’originals al Josep Pla, al Sant Jordi, a editorials...; participació en el col·lectiu Ofèlia Dracs; l’articulisme de premsa; els anys de ràdio amb l’espai *La porta dels somnis*, etc.), relacionant-la en tot moment amb l’elaboració dels seus treballs literaris i contextualitzant-ho tot plegat en la transició política dels anys setanta i vuitanta, després del llarg franquisme.

Documentada rigorosament —no hi manquen les citacions textuais i bibliogràfiques, les anotacions a peu de pàgina, la referència de les fonts—, la mirada del biògraf està dotada, tanmateix, d’un caràcter subtilment irònic i condescendent, que es materialitza en freqüents interpel·lacions al lector (“Lectora” és l’apel·latiu que utilitza), amb qui intenta empatitzar, però des d’un calculat distanciament.

D’altra banda, i en contraposició a aquesta part biogràfica, que és també assaig literari, crònica d’un períple històric i estudi acadèmic amb tocs d’erudició, l’autor de la novel·la *L’horitzó primer* (2013) inicia *La verda és porta* amb el relat en clau de ficció, titulat precisament “Realitat”, dels últims dies de vida de Ferrer, ingressat com a malalt terminal de càncer a l’Hospital de Sant Pau de Barcelona.

Joaquim Soler i Ferret va ser sempre un escriptor incomprès i poc reconegut fins als darrers anys de la seva vida, quan alguns títols van ser finalment guardonats i bona part de la seva obra publicada. Aquesta invisibilitat del que escrivia, exercida tant per la crítica i els jurats dels premis de més renom com entre alguns col·legues, li va generar una profunda frustració que no va ser capaç de superar mai del tot, així com un sentiment d’indignació que es va traduir en habituals diatribes, escrites i orals, contra el que ell anomenava un

Joan Todó

sistema de “capelletes” perfectament estructurat i influent.

Soler, un creador amb una imaginació fèrtil i desbocada, reticent a seguir els camins més transitats de la narrativa de ficció, es rebel·là sempre contra la idea d’escriure només els diumenges a la tarda. Aspirava a una professionalitat que el deslliurés de les rutines més prosaïques. Ni molts dels seus títols, inaprehensibles en una primera incursió lectora, ni la seva prosa, que donava més importància a la improvisació contínua en detriment d’una coherència argumental, van contribuir a la tan cobejada normalitat.

L’intent de Joan Todó de rehabilitar la seva figura encara enigmàtica i controvertida (“no sabreu mai qui sóc”, deia) és, doncs, ben lloable: gairebé set-centes pàgines, amb la voluntat de recuperar el llegat d’un autor oblidat, relegat a una “segona divisió” de les lletres catalanes. Qui sap si pot acabar esdevenint la clau que obri la porta a la reparació del greuge.

